

6. Про господарські товариства: Закон України № 1576-ХІІ від 19 вересня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-20>

ПРАВОВА ПРИРОДА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗВИЧАЮ

Савченко Дмитро Сергійович

студент IV курсу

Інституту підготовки юридичних кадрів

для Служби безпеки України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Великим політико-правовим досягненням України є закріплення ідеї верховенства норм міжнародного права за нормами внутрішньодержавного права у своєму конституційному та поточному законодавстві.

Протягом багато часу звичай грав дуже значної ролі у розвитку міжнародного правничий та був його основним джерелом. Ця його роль міжнародних відносинах у минулому дала підставу багатьом авторам стверджувати, що міжнародне право суть переважно звичайне право.

Одна з особливостей міжнародного права як самостійної системи правових норм полягає в тому, що воно, як і раніше, значною мірою складається зі звичайних норм. У той час як у всіх внутрішніх системах права значення зазвичай знижувалося, у міжнародному праві це джерело традиційно грало і продовжує відігравати істотну роль. Міжнародний звичай, як відомо, є найдавнішим джерелом міжнародного права. Упорядкування діяльності держав загальному починалося саме з цього джерела. Поряд із міжнародним договором, він і в даний час є однією з форм закріплення норм міжнародного права. Звичайне право утворює основу відносин між державами-учасниками договорів і державами, які є такими [1].

Звичайні норми міжнародного права становлять невід'ємну частину різних галузей та інститутів міжнародного права.

Право міжнародних звичаїв відрізняється від права міжнародних договорів своєю специфікою, насамперед особливостями об'єкта та предмета правового регулювання, джерел та норм, а також незначною кількістю норм. Є в цих галузях міжнародного права та схожі ознаки.

Об'єктом регулювання права міжнародних звичаїв є міждержавні відносини, що виникають у процесі формування міжнародних звичаїв, їх дії, зміни та припинення існування. Предмет правового регулювання охоплює зазначені особливості функціонування міжнародного звичаю. Саме тому ця галузь міжнародного права містить переважно процесуальні норми. У сучасному міжнародному праві виокремлюють два види звичаєвих норм. Перші – неписане правило, що склалося у практиці, за яким суб'єкти визнають юридичну силу. Інші також вважають неписаними, однак створюють їх не внаслідок тривалої практики, а через визнання декількох або навіть одного попереднього акту [2].

Специфічна особливість права міжнародних звичаїв проявляється у характері та зміст його джерел. Як правило, вважається, що міжнародні звичаї включають лише одну норму міжнародного права. Тому виникнення нової звичайної норми міжнародного права супроводжується відповідною появою нового джерела міжнародного права – міжнародного звичаю. У науці міжнародного правничий та практиці міжнародних відносин термін «міжнародний звичай» нерідко розглядається як джерело, як і норма міжнародного права, що ні коректно.

Так, слід говорити про міжнародний звичай і норму міжнародного права, розрізняючи ці терміни.

Дослідники зазначають, що на ці два значення зазначеного терміну не звертають уваги, оскільки форма та зміст міжнародного звичаю нерозривно пов'язані один з одним. Строго кажучи, міжнародний звичай – це форма існування певної категорії норм міжнародного права, їхнє джерело, а зміст міжнародного звичаю – це норми міжнародного права. Особливість міжнародного звичаю як джерела міжнародного права полягає у тому, що, порівняно з міжнародним договором, у ньому набагато складніше провести відмінність між правотворчою процедурою і нормативним результатом. У той час як договір, що виникає у рамках формальних переговорів, існує у вигляді нормативного акта, відповідно звичай створюється практикою держав і функціонує у вигляді норми, яка закріплює цю практику [3].

До звичайних норм міжнародного права, що регулюють процедуру створення та застосування міжнародних звичаїв, як різновидів джерел міжнародного права, а також безпосередньо самих звичайних норм міжнародного права, можна, зокрема, віднести такі правові норми: норма про визнання міжнародного звичаю як джерело міжнародного права; норма про мовчазний характер міжнародного звичаю як про угоду, укладену в усній формі; норма про двоелементний склад звичайної норми міжнародного права; норма, що містить право держави, яка не згодна зі звичайною нормою міжнародного права, протестувати проти практики інших держав, щоб не бути пов'язаним її положеннями; норма про

сумлінність дотримання взятих на себе зобов'язань (*pacta sunt servanda*), поваги до них; норма про обов'язковість міжнародного звичаю для пов'язаних їм держав; норма про існування партикулярних або локальних норм міжнародного права і відповідно міжнародних звичаїв з обмеженою кількістю учасників.

Таким чином, під правом міжнародних звичаїв пропонується розуміти інститут міжнародного права, що включає сукупність звичайних норм міжнародного права, що регулюють міждержавні відносини у питаннях формування міжнародного звичаю, його дії, зміни та припинення існування, понятійний апарат у цій сфері [4].

Література:

1. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов, В.І. Акуленко та ін. Київ : Академперіодика, 2017. Т. 2: Е–Л. 928 с.
2. Матвєєва О.В. Трансформація світового правопорядку в умовах глобальних загроз та викликів. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2017. Вип. 24. С. 13–16.
3. Сучасні проблеми міжнародного права : *Liber Amicorum* до 60-річчя проф. М.В. Буроменського : монографія / за наук. ред. В. Репецького, В. Гутника. Львів-Одеса : Фенікс, 2017. 564 с.
4. Теорія міжнародного права : навчально-методичний посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О.В. Бігняка. Херсон : Видавництво «Гельветика», 2020. 224 с.